

ПУЛЬС

ГАЗЕТА ВЧЕНОЇ РАДИ ТА РЕКТОРАТУ ОДЕСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Видається з травня 1997 року

Лютий 2017 року № 2 (235)

Нашому ректору — 70 років З ювілеєм, Валерію Миколайовичу! ЦЯ НЕПРОСТА ПОСАДА — РЕКТОР...

Валерію Миколайовичу Запорожану — ректору нашого університету, видатному вченому, громадському діячеві, академіку Національної академії медичних наук, лауреату Державної премії України, заслуженому винахіднику України, доктору медичних наук, професору виповнилося 70 років.

Не прагнучи охопити весь життєвий шлях ювіляра, який висвітлено в численних публікаціях, зокрема, у книжці «Валерій Миколайович Запорожан: творчий шлях», яка нещодавно вийшла друком, хотілося б зазначити: будучи вченим-універсалом, спираючись на багаторічний досвід та філософське осмислення дослідницьких результатів, академік В. М. Запорожан окреслює в своїх працях широке коло наукових питань, які вирізняються оригінальністю поставлених завдань і націлені на розв'язання актуальних проблем сучасної медицини і суспільства в цілому.

Щоб краще зрозуміти, чим керується в своїй творчості ця неординарна людина, щоб відчувати його життєве кредо, наводимо уривки з його інтерв'ю, які в різні роки він давав пресі.

«Життя — це борг перед Творцем. Виплата боргу — це саморозвиток і самореалізація. Сенс життя в збереженні, розвитку і передачі учням духовних цінностей. Продовжити себе в нащадках, стати посланцем з минулого в майбутнє — це безсмертя».

«Бог дає кожній людині безмежний простір можливостей, що і є життям. У кожному віці вони свої. Щоб не дожити до віку нерелізованих можливостей, я кожні п'ять років складаю для себе нові правила, яким сліую і в житті, і в творчості».

«Найважливішим принципом нашої діяльності є прагнення того, щоб сфера науки, сфера медицини були гуманістичними, висококультурними, щоб лікар не тільки допомагав людині в боротьбі з недугою, але й ніс доброту, високу мораль, діяв в напрямку позитивного розвитку суспільства».

«У медицині висока технологічність перетворюється на мистецтво, коли до індивідуальної майстерності приєднується духовність».

«Не шукаю особистого зиску, а в роботі намагаюсь створити умови, аби мені не заважали слугувати людям та батьківщині».

«Не страшно вмирати. Страшно раптом усвідомити, що ти не реалізувався в цьому житті, не виконав свого божественного призначення».

Саме таким розумінням життя, особистою відповідальністю за все, що відбувається навколо, відзначається академік В. М. Запорожан — Вчений, Наставник, Громадянин...

Г. І. ХАНДРІКОВА

Посаду ректора Валерій Миколайович Запорожан обіймає вже 23 роки — своєрідний рекорд ректорства, і не лише у масштабах нашого вузу.

У чому ж секрет такого довголіття? Чи то в тому, що він усе життя віддав своїй *alma mater*, не шукаючи інших місць і не прагнучи іншої долі? Чи то в тому, що він завжди живе мріями і вперто іде до мети?

— Я оцінюю життя не кількістю прожитих років, а числом виконаних справ, — так сказав він якось у інтерв'ю. І це — його життєве кредо.

Ще зі студентських років — добре пам'ятаю той час, бо вчилися ми разом — він усвідомлював соціальну роль лікаря дещо більше, ніж просто професіонала-цілителя. Найкращі лікарі були мудрецами, філософами, творцями нового світогляду й каталізаторами суспільного руху вперед. Усвідомлення цього і спонукало професора В. М. Запорожана до невпинного розвитку його самого та керованого ним університету.

Усі ці роки, працюючи з ним поряд, я був свідком нелегкого шляху, який довелося пройти ректору, аби університет отримав чимало здобутків, якими пишаємося сьогодні. Ось лише кілька прикладів.

За останні два десятиліття наш статус змінився з медичного інституту до національного університету IV рівня акредитації.

Значно поліпшився фінансовий стан університету, він став менш залежним від бюджету. Створено сучасну матеріальну базу для навчальної, наукової та лікувально-діагностичної роботи. Відкрито навчально-інноваційний центр практичної підготовки лікаря, низка клінічних кафедр оснащеної симуляційним обладнанням, що дозволяє запровадити в практику компетентні методи навчання, які підви-

щують рівень його практичної складової і базуються на сучасних інноваційних та інформаційних технологіях.

Цьому сприяло також оснащення всіх кафедр найновішою комп'ютерною технікою.

Перші п'ятдесят років існування нашого вишу студенти навчалися на потужній базі, основою якої були клініки. Ми з Валерієм Миколайовичем, коли вчилися, не мали такої можливості, бо їх відібрали та віддали місту. Мабуть, ще відтоді у нашого ректора зародилася мрія повернути клініки університету. На це знадобилися роки боротьби, але Валерій Миколайович не тільки повернув історичні клініки медичного містечка, а і створив нові. Сьогодні Університетська клініка має близько тисячі ліжок і є авторитетним лікувально-діагностичним закладом, який надає високоспеціалізовану медичну допомогу, й одночасно потужною базою для навчання студентів.

Академік В. М. Запорожан — великий мрійник. Колись він зажадав, аби студенти нашого та інших медичних ВНЗ країни навчалися за підручниками, написаними нашими викладачами. Захотів — і створив видавничо-поліграфічний комплекс, який уже випустив майже 500 найменувань підручників, навчальних посібників, монографій, уже двадцять років видає чотири наукових журнали, ліцензовані ДАК, де публікують свої статті вчені всієї країни.

Електронна бібліотека за 10 років існування стала незамінною помічницею студента в самостійній роботі, а науковця — у науковому пошуку.

Головною турботою ректора завжди було розширення діяльності університету. За останні 15 років відкрито нові спеціальності, фармацевтичний факультет, чимало зроблено для розвит-

ку наукових досліджень. Університет дав вітчизняній науці плідні наукові школи, свідченням чого є відзначення багатьох наших учених почесними званнями: 9 із них стали лауреатами Державної премії України, 26 — заслуженими діячами науки і техніки, 34 — заслуженими лікарями України.

У далекому 1996 році професор В. М. Запорожан став ініціатором навчання іноземних студентів англійською мовою. Пам'ятаю, тоді ця ідея була сприйнята неоднозначно, а сьогодні всі ВНЗ навипередки стараються навчати іноземних студентів саме англійською, бо це не тільки сприяє фінансовій стабільності навчального закладу, але й зміцнює його авторитет в інших країнах світу.

Втім, ідея навчати студентів англійською виникла не на порожньому місці. Вона базується на особистій дружбі й численних ділових контактах В. М. Запорожана з видатними вченими усього світу, серед яких нобелівські лауреати Рольф Цинкернагель, Аарон Цехановер і легенда ХХ сторіччя Крістіан Барнард.

Ректор завжди каже, що, пишачись минулим, треба дбати про майбутнє. Тому ми маємо концепцію стратегічного розвитку університету до 2020 року, реалізація якої почалася з перших днів 2017 року.

Роки його роботи ректором — це роки подвижництва і пошуку, творчості й натхнення, роки боротьби, подолань і перемог.

Чи кожна людина може бути ректором? Думаю, тільки та, яка вміє підпорядковувати свої інтереси суспільним, може віддати життя тій справі, якій слугує. Саме таким я знаю академіка Валерія Миколайовича Запорожана. Прийміть наші поздоровлення з ювілеєм, шановний Ректоре! Здоров'я Вам і нових звершень на благо нашої *alma mater*!

Ю. І. БАЖОРА,
проректор
з науково-педагогічної роботи,
лауреат Державної премії
України, заслужений діяч
науки і техніки України

СЛОВО ПРО ЮВІЛЯРА

ЛЮДИНА БАГАТОГРАННОГО ТАЛАНТУ

Багатосторонні наукові інтереси і надзвичайна енергія Валерія Миколайовича Запорожана, його багаторічний досвід лікаря та науковця, спрямовані на проведення фундаментальних досліджень з урахуванням досягнень науки і техніки, та тверді наміри впровадження піонерських розробок у різні галузі (акушерство, гінекологію, неонатологію, онкологію, хірургію) стали підґрунтям для створення ним нового наукового напрямку — генетичної медицини, що дало можливість розробляти та впроваджувати перспективні молекулярно-генетичні методи діагностики і лікування найбільш тяжких захворювань людини.

Узагальнюючи аспекти генетичної медицини і ноетики, академік В. М. Запорожан наголошує на індивідуальності кожної людини, її схильності до певних захворювань, генетичній гетерогенності спадкових захворювань, що диктує необхідність розв'язання етичних проблем, які виникають під час медико-генетичних досліджень. Це стало обґрунтованою підставою для розробки ним ноомедицини етики як продовження концепції біоетики, де автор відображає свої філософські погляди.

Академіком В. М. Запорожаном було створено одну з перших в Україні генетичну лабораторію та НДІ молекулярно-генетичної і клітинної медицини, у яких розробляються і впроваджуються нові генетичні технології у клінічну практику.

В. Ф. ЧЕХУН,
директор Інституту експериментальної патології,
онкології і радіобіології ім. Р. Є. Кавецького,
доктор медичних наук, професор,
академік НАН України

ЙОМУ ПРИТАМАННІ ШИРОТА ПОГЛЯДУ Й ГЛИБИНА ПРОНИКНЕННЯ

Широта проблем, над якими працює академік Запорожан, вражає: гіперпластичні процеси ендометрія, кріохірургічні методи при патології шийки матки, актуальні аспекти перинатології, пізні гестози, цукровий діабет і вагітність, післяпологові гнійно-септичні ускладнення, гіпотрофія плода, акушерські кровотечі, вроджені вади розвитку, ендокринна гінекологія, ВІЛ-інфекція і вагітність, ендометріоз, онкогінекологія і багато інших. Чого лише варті дослідження, особливо в умовах сучасної демографічної ситуації, у галузі репродуктивного здоров'я, що сприяють збереженню генофонду і відновленню репродуктивної функції жінок при безплідності.

Академік Запорожан розробив і впровадив у клінічну практику нові технології лікування за допомогою ендоскопічних, кріохірургічних і фізіотерапевтичних методів. За його ініціативою в країні вперше були створені центри сімейного здоров'я та ендоскопічної лазерної хірургії. В. М. Запорожан очолює перший в Україні центр з лікування передпухлинних станів у гінекології. Талановитий хірург, він бездоганно володіє технікою найскладніших операцій. Піонерські розробки В. М. Запорожана у галузі органозберігаючих технологій і їх впровадження в медичну практику є основоположними та пріоритетними.

В. В. КАМІНСЬКИЙ,
доктор медичних наук, професор,
член-кореспондент НАМН України,
завідувач кафедри акушерства, гінекології
та репродуктології НМАПО ім. П. Л. Шупика

У ПОШУКАХ ШЛЯХІВ ПОРЯТКУ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Як вчений Валерій Миколайович зайнятий постійним аналізом філософських медико-біологічних проблем і пошуком світоглядних рішень, доленосних для майбутнього Планети і Людства. Він по праву визнаний одним з основоположників біоетики і біобезпеки в Україні, постійно бере участь в роботі авторитетних міжнародних організацій, зайнятих цією проблематикою, — таких як ЮНІСЕФ, ВООЗ, Комісія із питань біоетики при Кабінеті міністрів України, Комітеті з біоетики НАМН і МОЗ України. Відповідно до міжнародної практики і за дорученням МОЗ України, академік В. М. Запорожан послідовно розробляє і реалізує стратегію навчання основ біоетики і біобезпеки в системі вищої медичної й фармацевтичної освіти країни. Саме в Одеському національному медичному університеті були розроблені всі національні навчальні програми з біоетики і біобезпеки, підготовлений перший в Україні підручник українською, російською і англійською мовами і національний підручник.

М. Л. АРЯЄВ,
член-кореспондент НАМН України,
доктор медичних наук, професор,
завідувач кафедри педіатрії № 1
Одеського національного медичного університету

ПЕРШОПРОХОДЕЦЬ

Вперше про молодого професора з Одеси Валерія Запорожана я дізнався наприкінці 1980-х, коли починалась моя професійна кар'єра. Тоді майже кожний і досвідчений, і починаючий акушер-гінеколог передплачував науково-практичні журнали — всесоюзний «Акушерство і гінекологія» та український «Педіатрія, акушерство та гінекологія». Саме на шпальтах цих, таких важливих для молодих спеціалістів журналів часто з'являлися публікації з авторством Валерія Запорожана. Тематика публікацій відомого професора з Одеси серед іншого включала абсолютно інноваційні роботи з кріохірургії у гінекології, яка на той час набула стрімкого розвитку і стала, як ми це зараз говоримо, «топовою» темою. Професор Запорожан вважався першопроходцем у цьому напрямі. Усі знали, що для опанування методу кріохірургії потрібно було шукати шляхи в Одесу. Там функціонували спеціальні курси тематичного удосконалення, де навчали методу кріохірургії і, що не менш важливо, можна було придбати надзвичайно популярний портативний кріогенний пристрій, який працював на скрапленому азоті, розроблений одеськими науковцями під керівництвом Валерія Запорожана.

Але для мене у той непростий час це були ще занадто амбітні плани. На порядку денному стояли більш приземлені завдання: я подумував про аспірантуру, займався пошуком наукового керівника. Як виявилось, це було складне завдання. Місце не було ні в альма матер, ні у сусідніх медичних вузах.

Майже зневірений у можливості потрапити до аспірантури я подався на черговий пленум акушерів-гінекологів України, який проходив у Тернополі, де мене познайомили з наймолодшим у ті часи професором акушером-гінекологом в СРСР — Валерієм Запорожаном з Одеси, щоб спробувати попроситися до нього в аспірантуру. Зважаючи на тодішні обставини та на авторитет і популярність професора Запорожана, це аж ніяк не виглядало на реальний план. Але втрачати було нічого.

У кожної людини в житті є моменти, які стають доленосними. І для мене це був саме такий момент. У пам'яті закарбувалися деталі цього знайомства і цієї короткої розмови. Валерій Миколайович був зовсім не схожий на своїх колег-професорів: молодий, спортивної статури, елегантний і модно одягнений одесит з посмішкою на вустах, із розкутою специфічною одеською манерою спілкування — він дійсно виділявся на фоні стриманих, а іноді занадто гонористих колег. Він випромінював оптимізм і впевненість, вражав своїми досягненнями та науковими здобут-

ками, своєю незаурядною ерудицією, що, очевидно, не всім було до вподоби і породжувало заздрощі у деяких колег. Сьогодні через чверть століття стає зрозумілим, як нелегко все складалося у нього в житті й яким непростим був його шлях до наукових вершин та визнання. Але тоді про це не думалося. Сам Запорожан з Одеси погодився прийняти мене на кафедру для практичного вдосконалення у клінічній ординатурі та одночасного виконання наукової роботи!

І дуже скоро я отримав це місце, хоч як непросто було Валерію Миколайовичу остаточно знайти його. Щоб зарахувати мене на кафедру Валерій Миколайович змушений був особисто звернутися з проханням у МОЗ України і домігся свого. Було виділено додаткове місце у клінічній ординатурі.

Таким чином, професор Валерій Запорожан — першопроходець кріохірургії у гінекології, про якого я знав лише з наукових публікацій та розмов у професійних колах, став моїм науковим керівником і наставником, а я його учнем, і продемонстрував мені свій перший чи не найважливіший урок за всі роки спільної праці — відчинити двері перед тими, хто стукає.

У ті перші роки свого перебування в Одесі я був вражений ще однією рисою професора Запорожана — його організаторськими здібностями. У той час, коли політико-економічна система навіть думки не допускала про платні послуги в медицині, йому вдалося організувати майже неймовірно — Міжнародний науково-медичний центр здоров'я сім'ї, який функціонував на госпрозрахунковій основі. Заклад був оснащений на той час найсучаснішим обладнанням для діагностики та лікування в умовах денного саціонару. Для наукових потреб була створена потужна лабораторна база, яка отримувала повноцінне фінансування з внутрішніх ресурсів.

Сьогодні стає цілком зрозумілим, що тоді Валерій Миколайович був першопроходцем і у цій царині. Інтенсивна наукова діяльність, міжнародні контакти вкупі з особистісними лідерськими задатками сприяли тому, що він того часу уже був у епіцентрі найпрогресивніших напрямів світової акушерсько-гінекологічної науки. Його запрошували з доповідями на різноманітні міжнародні конференції, наукові розробки та патенти набули визнання у відомих світових компаніях.

З кінця 1980-х і на початку 1990-х років медичний світ охопила хірургічна «революція». Завдяки досягненням науки та техніки стало можливим здійснювати хірургічні операції без травматичних доступів, сповідуючи ідеологію малоінвазивного втручання. Очевид-

но, за своєю суттю це не була «революція». Еволюційно людська думка підійшла до якісно нового етапу у розвитку хірургії. Першопроходцем гінекологічної ендоскопічної хірургії в Україні та одним із піонерів запровадження методу в колишньому СРСР та у Східній Європі, беззаперечно, вважається професор Валерій Запорожан. З початку 1990-х років, завдяки його далекоглядності, організаторському таланту, було розпочато підготовку до проведення таких операцій.

Сам Валерій Миколайович першим пройшов стажування у колег зі США, зокрема у відомого в усьому світі професора Харі Річа, який заклав основи створення гінекологічної відеоендоскопії. Таку ж можливість опанувати метод він створив для багатьох своїх учнів, у тому числі для мене. Було придбано новітнє обладнання. У 1992 році разом з професором Карлосом Морінім з Барселони Валерій Миколайович уперше в Україні провів сучасні відеоендоскопічні операції.

Сьогодні його пріоритет першопроходця в гінекологічній ендоскопії визнають усі як в Україні, так і за її межами. Але не всі поділяли таку точку зору щодо перспективності методу і чимало було опонентів 25 років тому, коли все це починалося. І тільки наполегливість і глибоке переконання у правильності свого вибору дозволили започаткувати цей метод в Україні та одними з перших у Східній і Центральній Європі. У цьому колосальна заслуга Валерія Запорожана, який власним прикладом вміло продемонстрував переваги малоінвазивних ендоскопічних операцій і створив умови для розвитку методу.

Навколо свого лідера згуртувалися молоді ентузіасти зі всієї України і невдовзі, у 1994 році, під його головуванням була створена Українська асоціація гінекологів-ендоскопістів.

Валерій Миколайович власноруч провів тисячі ендоскопічних операцій, незважаючи на зайнятість ректорською роботою. Це було для нього віддушиною, улюбленим заняттям, що хоч якось відволікало від непростих адміністративних ректорських справ.

Сьогодні Валерій Миколайович — чинний президент Асоціації акушерів-гінекологів України, член президії Європейської асоціації акушерів-гінекологів. Це є визнанням його видатних заслуг перед медичною громадськістю за ті зусилля та досягнення, які він неодноразово проявив як першопроходець на непростих наукових дорогах.

І. З. ГЛАДЧУК,
доктор медичних наук,
професор, завідувач
кафедри акушерства і
гінекології № 1